

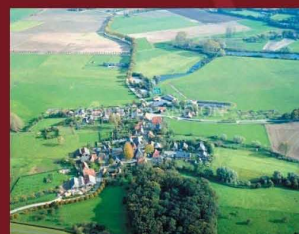
OIRSCHOT

PLANGEBIED KAPELPAD 14 EN KLOOSTERSTRAAT 3

Bureauonderzoek en
Inventariserend veldonderzoek (karterende fase)

BAAC rapport V-11.0142

juli 2011

ARCHEOLOGIE BOUWHISTORIE CULTUURHISTORIE

OIRSCHOT

PLANGEBIED KAPELPAD 14 EN KLOOSTERSTRAAT 3

Bureauonderzoek en
Inventariserend veldonderzoek (karterende fase)

BAAC rapport V-11.0142

juli 2011

Status
concept

Auteur(s)
drs. N.J. Krekelbergh

Colofon

ISSN 1873-9350

Auteur(s) drs. N.J. Krekelbergh

Redactie drs. A. ter Wal

Cartografie ds. N.J. Krekelbergh

Copyright R. van der Sande en J.A.M van Zelst te Oirschot / BAAC bv te 's-Hertogenbosch

Eindcontrole	drs. A. ter Wal		
Autorisatie (senior prospector)	drs. A. ter Wal		

Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van R. van der Sande en J.A.M. van Zelst te Oirschot en/of BAAC bv te 's-Hertogenbosch.

BAAC bv

Onderzoeks- en adviesbureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en Cultuurhistorie

Postbus 2015
7420 AA Deventer
Tel.: (0570) 67 00 55
Fax: (0570) 61 84 30
E-mail: deventer@baac.nl

Graaf van Solmsweg 103
5222 BS 's-Hertogenbosch
Tel.: (073) 61 36 219
Fax: (073) 61 49 877
E-mail: denbosch@baac.nl

Administratieve gegevens

Onderzoekgegevens

Type onderzoek	Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek (karterende fase)
Datum opdracht	13 april 2011
Datum rapportage	4 juli 2011
Uitvoerder	BAAC bv, vestiging Deventer Postbus 2015 7420 AA Deventer 0570-670055
Projectleider	drs. N.J. Krekelbergh n.krekelbergh@baac.nl
BAAC-rapport	V-11.0142
Veldmedewerkers	drs. N.J. Krekelbergh
Vondstdeterminatie	drs. N.J. Krekelbergh
Opdrachtgever	R. van der Sande / J.A.M. van Zelst Kloosterstraat 3 / Kapelpad 14 5688 HT / 5688 HS Oirschot
Bevoegde overheid	Gemeente Oirschot Postbus 11 5688 ZG Oirschot tel. 0499 583 333
Beheer documentatie	BAAC bv, 's-Hertogenbosch
Beheer vondstmateriaal	Provinciaal Depot Bodemvondsten Noord-Brabant Waterstraat 20 5211 JD 's-Hertogenbosch tel. 06-18303225

Locatiegegevens

Provincie	Noord-Brabant
Gemeente	Oirschot
Plaats	Oirschot
Toponiem	Kapelpad 14 en Kloosterstraat 3
Kadastrale gegevens	Gemeente Oirschot, sectie F, nrs. 4721 en 6198.
Kaartblad	51A
Oppervlakte	641 m2
RD-coördinaten	149.256 / 390.496 149.282 / 390.505 149.276 / 390.455 149.298 / 390.465
Gegevens Archis	Onderzoeksmeldingsnummer 46640 Onderzoeksnummer volgt AMK-terrein nvt Waarnemingnummer(s) nvt Vondstmeldingsnummer(s) nvt Periode(s) steentijden t/m nieuwe tijd

Inhoudsopgave

Administratieve gegevens	3
Inhoudsopgave	4
Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Onderzoekskader	7
1.2 Ligging van het gebied	7
2 Bureauonderzoek	10
2.1 Werkwijze	10
2.2 Landschappelijke ontwikkeling	10
2.3 Bewoningsgeschiedenis	13
2.3.1 Inleiding	13
2.3.2 Archeologie	14
2.3.3 Historie	16
2.4 Archeologische verwachting	18
3 Inventariserend Veldonderzoek	20
3.1 Werkwijze	20
3.2 Veldwaarnemingen	21
3.3 Karterend booronderzoek	21
3.3.1 Lithologie en bodemopbouw	21
3.3.2 Bodemverstoringen	22
3.3.3 Archeologische indicatoren	22
3.5 Archeologische interpretatie	22
4 Conclusie en aanbevelingen	24
4.1 Conclusie	24
4.2 Aanbevelingen	25
Geraadpleegde bronnen	26
Begrippenlijst	27
Verklarende woordenlijst	27
Bijlagen	
Bijlage 1	overzicht van geologische en archeologische tijdvakken
Bijlage 2	indicatieve waarden met AMK-terreinen, waarnemingen en onderzoeken
Bijlage 3	boorpuntenkaart
Bijlage 4	boorbeschrijvingen

Samenvatting

In opdracht van dhr. R. van der Sande en dhr. J.A.M. van Zelst heeft het onderzoeks- en adviesbureau BAAC bv een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek met behulp van boringen (karterende fase) uitgevoerd in het plangebied Kapelpad 14 en Kloosterstraat 3 te Oirschot.

Uit het bureauonderzoek bleek dat voor het plangebied een hoge archeologische verwachting gold. De ondergrond wordt in het plangebied gevormd door dekzand, dat tijdens het Weichselien is afgezet (Formatie van Boxtel) en waarin in theorie vondsten en sporen vanaf het midden-paleolithicum kunnen voorkomen. Het plangebied kent daarnaast ook een relatief hoge landschappelijke ligging en is gelegen op een complex van dekzandruggen met een lage grondwaterstand, waardoor het mogelijk al van oudsher een aantrekkelijke plaats voor bewoning heeft gevormd. Het plangebied ligt daarnaast ook op zeer korte afstand van de historische kern van Oirschot. Op historische kaarten uit het begin van de negentiende eeuw ligt het plangebied net buiten de bebouwing van de toenmalige kern van Oirschot. Het plangebied was in de negentiende en de eerste helft van de twintigste eeuw in gebruik als tuin. Dit grondgebruik correspondeert met de resultaten van een proefsleuvenonderzoek dat net ten zuiden van het plangebied uitgevoerd, waarbij moesbedden werden aangetroffen. Deze zouden dateren vanaf de zeventiende eeuw. Dit neemt evenwel niet weg dat er binnen de grenzen van het plangebied in een eerder stadium wel bebouwing kan hebben bestaan, gezien de dorpskernen in de middeleeuwen een dynamischer karakter hebben vertoond. Ten oosten van het plangebied dan ook zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd die een veelheid aan bewoningssporen en vondsten uit de vroege en late middeleeuwen hebben opgeleverd. Aldus geldt een middelhoge verwachting voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen vanaf het midden-paleolithicum tot en met Romeinse periode, en een hoge verwachting voor het aantreffen van vindplaatsen uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd.

Uit het veldonderzoek blijkt dat in het plangebied een intact esdek aanwezig is met een dikte van 80 tot 110 cm. Aan de basis van het esdek bevindt zich een vlekkerige menglaag die is ontstaan als gevolg van grondverbeteringsactiviteiten (mogelijk moesbedden). Hieronder bevindt zich onmiddellijk de ongeroerde C-horizont. Van het oorspronkelijke podzolprofiel werden geen horizonten aangetroffen, wat betekent dat het oorspronkelijke loopvlak en de bovenste decimeters van het natuurlijke bodemprofiel zijn verdwenen en vermoedelijk in het esdek opgenomen. De middelhoge verwachting op vindplaatsen uit de steentijd komt hierdoor te verallen, omdat het vondstniveau voor degelijke vindplaatsen te situeren is in de bovenste horizonten van het oorspronkelijke, natuurlijke bodemprofiel.

Nergens in het plangebied werden evenwel sporen van diepe bodemverstoringen aangetroffen zoals ontgravingen, afgravingen, verstoringen veroorzaakt door funderingen of onderkeldering of ruilverkaveling en dergelijke, waardoor diepere grondsporen zoals paalgaten, kuilen en waterputten nog intact in de ondergrond aanwezig kunnen zijn. De middelhoge verwachting voor vindplaatsen vanaf de bronstijd en in het bijzonder de hoge verwachting op vindplaatsen uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd blijft als gevolg hiervan gehandhaafd. De aanwezigheid van archeologische vindplaatsen uit deze periode binnen de grenzen van het plangebied kan dan ook niet worden uitgesloten.

1 Inleiding

1.1 Onderzoekskader

In opdracht van dhr. R. van der Sande en J.A.M. van Zelst heeft het onderzoeks- en adviesbureau BAAC bv een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek met behulp van boringen (karterende fase) uitgevoerd in het plangebied Kapelpad 14 en Kloosterstraat 3 te Oirschot.

De plannen voor de locatie hebben betrekking op nieuwbouw. De minimale bodemverstoring bij de realisatie van de nieuwbouw is te verwachten tot in de C-horizont van de dekzandafzettingen, waarbij dus een gerede kans bestaat dat eventueel aanwezige archeologische waarden verstoord of vernietigd worden.

Het doel van een bureauonderzoek is het verwerven van informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een omschreven gebied aan de hand van bestaande bronnen. Met behulp van de verworven informatie wordt een specifiek archeologisch verwachtingsmodel opgesteld.

Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het aanvullen en toetsen van het verwachtingsmodel. Het inventariserend veldonderzoek gebeurt middels waarnemingen in het veld. Tevens worden grondboringen uitgevoerd om de intactheid en de opbouw van het bodemprofiel te beoordelen en (extra) informatie te verkrijgen over bekende dan wel nieuw te ontdekken archeologische waarden binnen het plangebied.

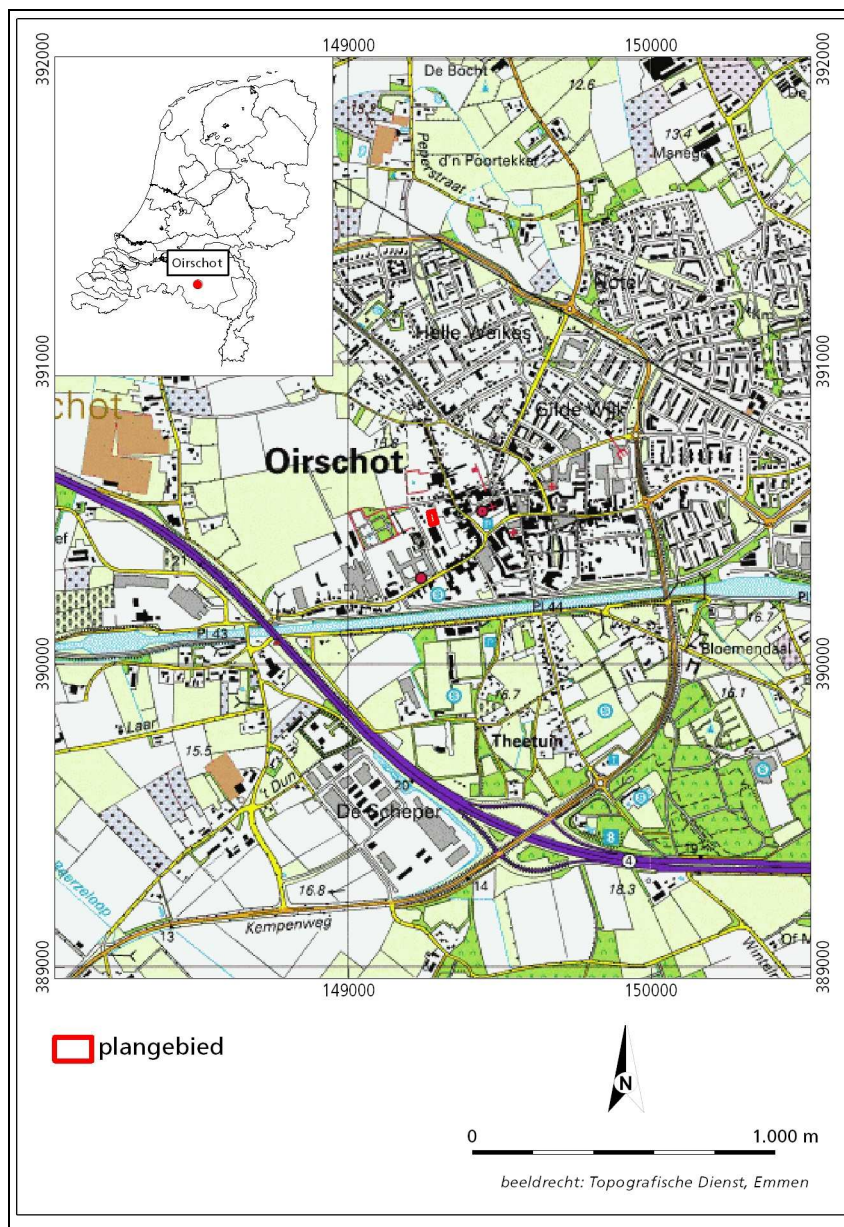
Tijdens het onderzoek dienen de volgende onderzoeksvragen uit het Plan van Aanpak (De Bondt, 2011) te worden beantwoord:

- Hoe is de bodemopbouw en is deze nog intact?
- Zijn in het gebied archeologische resten aanwezig?
- Wat is de horizontale en verticale verspreiding van de archeologische resten?
- Wat is de vermoedelijke aard en datering van de archeologische resten?
- In hoeverre worden de archeologische resten bedreigd door de voorgenomen ontwikkeling van het gebied?

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.1 (SIKB 2006a), de provinciale richtlijnen, het vigerende gemeentelijke beleid en het onderzoeksspecifieke Plan van Aanpak (De Bondt, 2011).

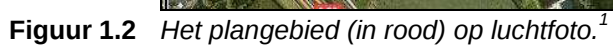
1.2 Ligging van het gebied

Het plangebied ligt in de bebouwde kom van Oirschot (provincie Noord-Brabant). Het plangebied is gelegen in de achtertuinen van de woonhuizen op de adressen Kapelpad 14 en Kloosterstraat 3 (zie figuur 1.1 en 1.2). Het wordt omgrensd door de straat Princéehof in het oosten, het woonhuis op het adres Kapelpad 14 in het noorden, de woonhuizen op het adres Kapelpad 16, Kloosterstraat 1A en Kloosterstraat 3 in het westen. Ten zuiden van het plangebied bevond zich ten tijde van het onderzoek braakliggend terrein. Hier werd onlangs een bedrijfspand gesloopt (bouwmarkt van het familiebedrijf Van de Wal). De percelen staan kadastraal bekend als gemeente Oirschot, sectie F, nrs. 4721 en 6198. De oppervlakte bedraagt ca. 641 m². In figuur 1.1 is de ligging van het plangebied weergegeven.

Figuur 1.1 Ligging van het plangebied

Momenteel is het plangebied in gebruik als tuin. In de toekomst wordt in het plangebied de bouw van nieuwe woningen gepland. De precieze verstoringsdiepte is nog niet bekend, maar mag verwacht worden tot in de C-horizont van de dekzandafzettingen.

9

2 Bureauonderzoek

2.1 Werkwijze

Tijdens het bureauonderzoek is aan de hand van bestaande bronnen een archeologische verwachting voor het plangebied opgesteld. Bij de inventarisatie van de archeologische waarden is gebruik gemaakt van gegevens uit het Centraal Archeologisch Archief (CAA) en het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), evenals de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW). Hierbij is het Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS-II) gebruikt. De provinciale cultuurhistorische waardenkaart is geraadpleegd, evenals de erfgoedkaart van de Kempengemeenten, waar ook gemeente Oirschot deel van uitmaakt (SRE, 2011).

Met name voor de recentere archeologische periodes zijn diverse historische bronnen geraadpleegd. Literatuur over de geologie, geomorfologie en de bodemopbouw van het onderzoeksgebied is eveneens bestudeerd om op basis van locatiekeuze-theorieën een uitspraak te doen over de kans op aanwezigheid van archeologische resten.

In navolgende paragrafen worden de resultaten van het bureauonderzoek beschreven. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een synthese in de vorm van een specifieke archeologische verwachting. Een opsomming van de geraadpleegde literatuur en gebruikte kaarten is terug te vinden in de literatuurlijst. Voor een tabel met een overzicht van geologische en archeologische tijdvakken wordt verwezen naar bijlage 1.

2.2 Landschappelijke ontwikkeling

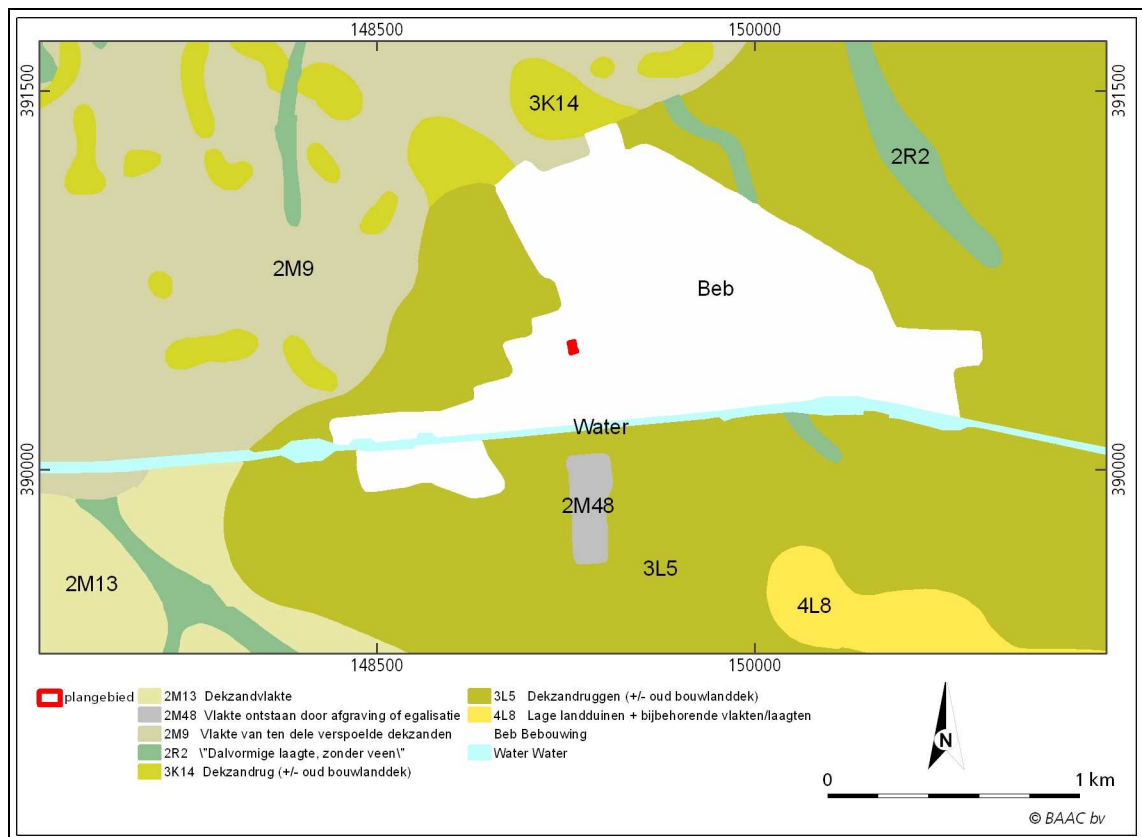
Het landschap in het zuidoosten van de provincie Noord-Brabant is grotendeels gevormd tijdens het Weichselien (118.000 tot 10.000 jaar geleden, bijlage 1). In deze periode was weinig vegetatie aanwezig, waardoor lokaal zand gemakkelijk door de wind kon worden verplaatst.² Dit zand werd als een afdekkend pakket afgezet en wordt dekzand genoemd. Dekzandafzettingen worden gerekend tot de Formatie van Boxtel.³ Het dekzandreliëf bestaat voor het grootste gedeelte uit dekzandruggen en dekzandwelingen. De ruggen zijn vaak duidelijk te zien en kunnen meer dan 1,5 m boven hun omgeving uitsteken. De dekzandwelingen zijn minder geaccidenteerd en zichtbaar. Behalve deze reliëfrijke gebieden zijn er ook gebieden waar het dekzand lokaal tot vlakten is verspoeld door het water van de in het voorjaar smeltende sneeuw, waarbij in sommige terreindelen vrij veel dekzand werd opgenomen en in lage gebieden weer werd afgezet. Nadien heeft soms weer geringe verstuing plaatsgevonden. Kenmerkend voor dekzand zijn de afgeronde korrels en het goed gesorteerde fijne zand. Op grond van een eventueel aanwezige bodem binnen het dekzand kan dit dekzand in twee pakketten worden opgedeeld. Op de overgang tussen deze twee pakketten is op sommige plaatsen een dunne bodem gevormd.⁴ Deze laag staat bekend als de Laag van Usselo en vertegenwoordigt een oude begroeiingshorizont die zich ontwikkeld heeft op een voormalig landoppervlak of als een veenlaag. Deze laag dateert uit het Bølling- en/of Allerød-interstadiaal (circa 15.000 – 10.800 jaar geleden). In het Holoceen, dat circa 10.000 jaar geleden begon, werd

² Berendsen, 1998.

³ De Mulder *et al.*, 2003.

⁴ Berendsen, 1998.

gedurende een warmer en vochtiger wordend klimaat het dekzandrelief door vegetatie vastgelegd. De vegetatie verhinderde ook verstuiving en erosie van de dekzanden, waardoor zich een bodem kon gaan vormen.

Figuur 2.1 Ligging van het plangebied op de geomorfologische kaart.

Op de geomorfologische kaart is het plangebied niet gekarteerd wegens de ligging ervan in de bebouwde kom van Oirschot. Volgens de geomorfologische kaart is deze bebouwde kom evenwel omgeven door een zone die bestaat uit *dekzandruggen al dan niet met oud-bouwlanddek* (3L5). Op het Actueel Hoogtebestand Nederland⁵ is een enigszins vertekend beeld te zien van de omgeving van het plangebied door de aanwezigheid van bebouwing. De gemiddelde hoogte in het plangebied bedraagt ca. 15-16 m + NAP.

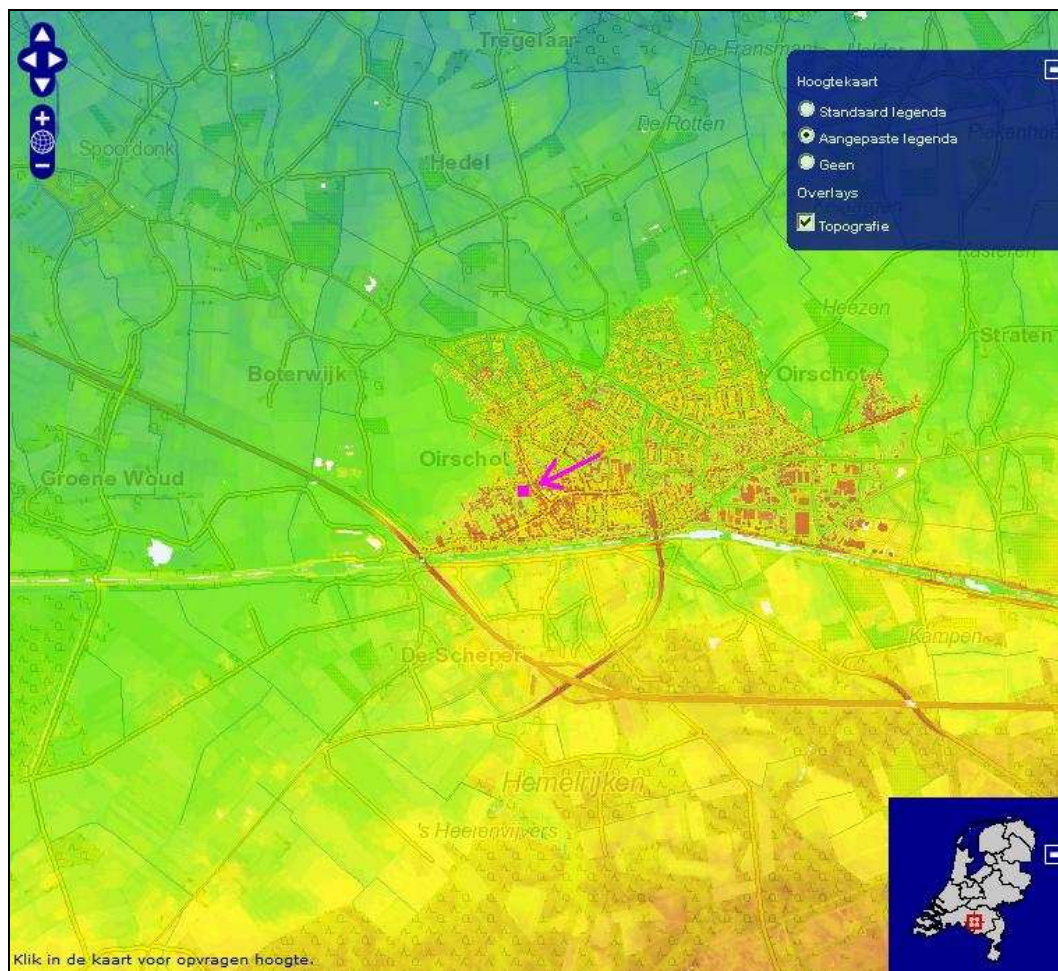
Op de bodemkaart is het plangebied niet gekarteerd wegens de ligging ervan in de bebouwde kom van Oirschot. Rondom deze bebouwde kom zijn echter overal hoge zwarte enkeerdgronden op lemig fijn zand (zEZ23) dan wel zwak lemig of leemarm zand (zEZ21). De grondwatertrap bedraagt V of VI.⁶ In sommige gevallen is een laag oude klei (minstens 20 cm dik) aanwezig tussen 40 en 120 cm beneden maaiveld.⁷ De zwarte enkeerdgronden zijn zandgronden met een niet-vergraven, dikke humushoudende bovengrond (Aa-horizont van minimaal 50 cm dik). Deze dikke

⁵ AHN, 2011.

⁶ Bij grondwatertrap V bedraagt de Gemiddeld Hoogste Grondwaterstand < 40 cm en de Gemiddeld Laagste Grondwaterstand > 120 cm beneden maaiveld; bij grondwatertrap VI is dat resp. tussen 40-80 cm en > 120 cm beneden maaiveld.

⁷ Toevoeging –t op de bodemkaart.

humushoudende bovengrond wordt ook wel een plaggende of esdek genoemd. Dit esdek is ontstaan door het eeuwenlang opbrengen van gemengde plaggen en potstalmest op de akkers. De plaggen werden gestoken op nabij liggende gras-, bos- of heidepercelen en in de potstal geworpen om de uitwerpselen van het vee op te vangen. Vaak werd ook het nederzettingsafval vermengd met de plaggen, waardoor in esdekken vaak 'mestaardewerk' voorkomt. De plaggen werden met de uitwerpselen en het nederzettingsafval vervolgens als mest op de akkers gebracht. Op een akkercomplex op arme zandgrond konden zo gedurende langere tijd gewassen verbouwd worden, zonder dat de bodemvruchtbaarheid daarbij uitgeput raakte. De oogsten konden daardoor op peil blijven.

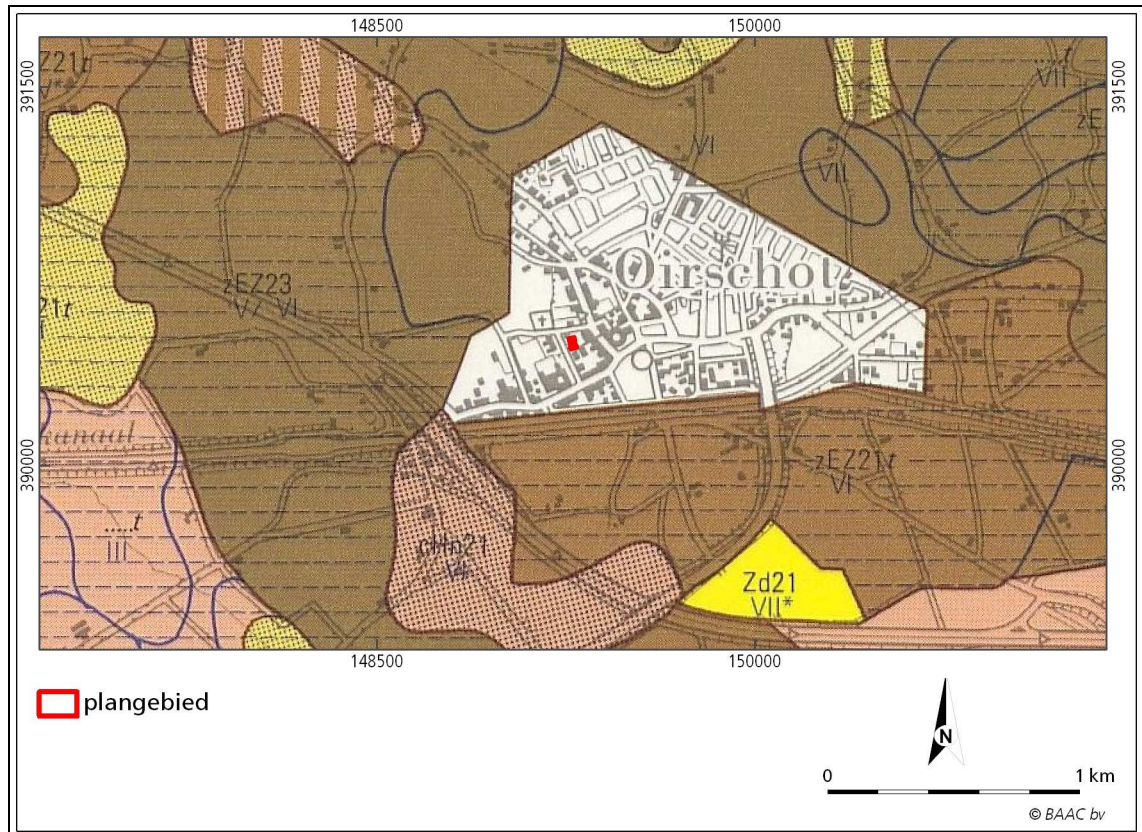

Figuur 2.2 Ligging van het plangebied (in paars) op het Actueel Hoogtebestand Nederland.⁸

De zwarte enkeerdgronden (zEZ) hebben meestal een zandig tot zwak lemig esdek. Ze worden vooral aangetroffen als complexen van oude bouwlandgronden op de hoger gelegen dekzandruggen en langs stuwwallen in het Pleistocene dekzandgebied en het keileemgebied (Drents Plateau). In het oostelijke dekzandgebied kunnen vlakbij oude boerderijen of hoeven ook individuele percelen zijn opgehoogd, de zogenaamde 'eenmansessen'. De nabijheid van zwarte enkeerdgronden bij heideontginningen suggereert dat de zwarte kleur vooral het gevolg is van het gebruik van heideplaggen.

⁸ AHN, 2011.

Ter plaatse van de esdekken kan het originele maaiveld zijn opgehoogd met minimaal 0,5 m en lokaal zelfs meer dan 1 m grond, terwijl het maaiveld in de afgeplagde gebieden rondom het akkercomplex juist verlaagd is. Bij hele dikke plaggendecken (> 1m) is soms sprake van een bruin esdek in de ondergrond en een donkerbruin tot zwart esdek in de top van de bodem. Dit kan wijzen op een meerfasige opbouw van het esdek, waarbij verschillende brongebieden voor het strooisel zijn afgeplagd.

Figuur 2.3 Ligging van het plangebied op de bodemkaart.

2.3 Bewoningsgeschiedenis

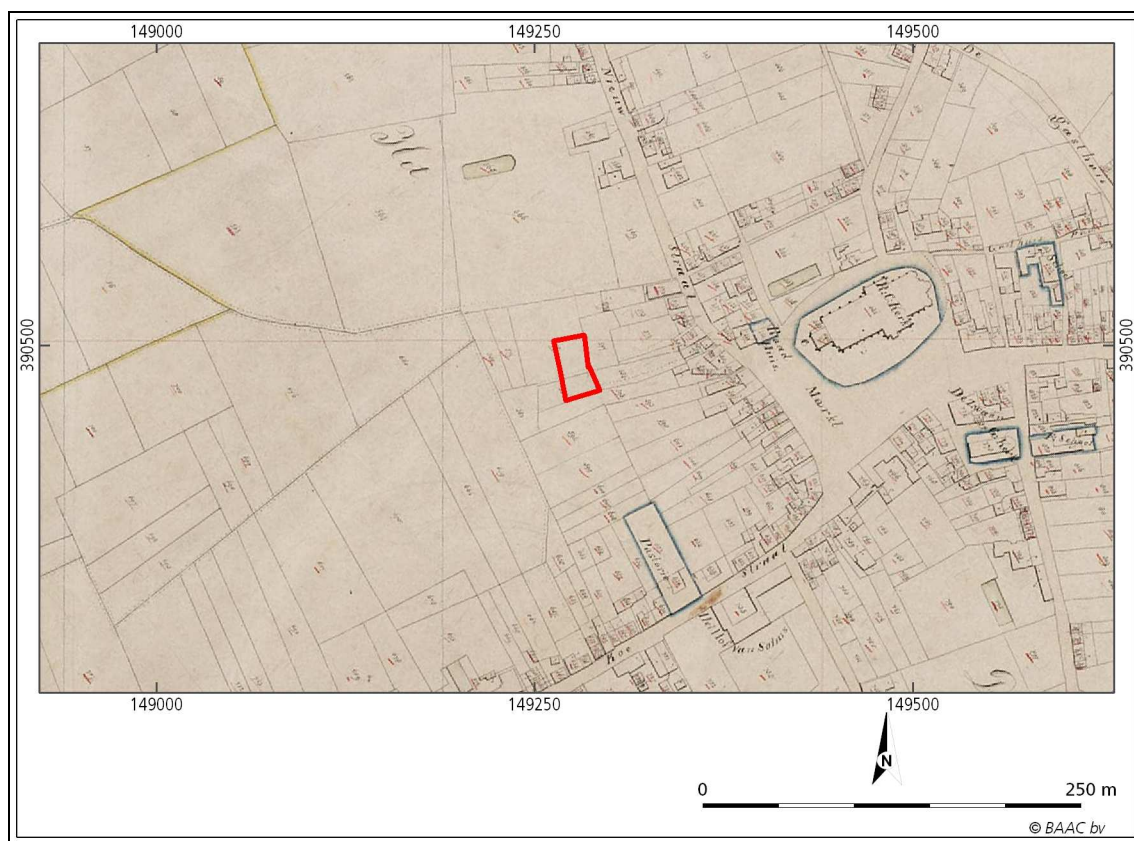
2.3.1 Inleiding

Het plangebied bevindt zich in de archeoregio “Brabants zandgebied”. De ruggen en plateaus van dekzand langs beken en vennen zijn sinds de prehistorie van dit gebied aantrekkelijke woonplaatsen geweest. Hier zijn zowel woonplaatsen van jagers, vissers en verzamelaars alsook nederzettingen, landbouwgronden en begravingen uit latere perioden aanwezig. De nederzettingen werden van tijd tot tijd verplaatst, waardoor nederzettingen als het ware door het landschap zwierven. De erbij behorende begraafplaatsen zoals urnenvelden en grafheuvels uit de bronstijd, ijzertijd en Romeinse tijd bleven wel langdurig in gebruik en vormden dan ook de centrale plaatsen in het nederzettingensysteem. Dit veranderde in de middeleeuwen toen het christendom geleidelijk vaste voet kreeg. De centrale rol van de oude begraafplaatsen werd overgenomen door de kerkgebouwen.⁹

⁹ Lauwerier & Lotte, 2002.

2.3.2 Archeologie

De onderverdeling van de indicatieve waarden zoals weergegeven op de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW, versie 3.0) is in het gebied gebaseerd op de statistische relatie tussen het bodemtype en archeologische vindplaatsen. Het plangebied is op de IKAW niet gekarteerd wegens de ligging ervan in de bebouwde kom van Oirschot. Het gebied ten noorden en ten westen van Oirschot kreeg op de IKAW echter een hoge trefkans toebedeeld wegens het voorkomen van hoge zwarte enkeerdgronden. Het gebied ten zuiden van de bebouwde kom heeft een middelhoge archeologische verwachting. De hoge zwarte enkeerdgronden die daar gelegen zijn, bevinden zich op leemarm en zwak lemig zand, in tegenstelling tot de enkeerdgronden ten noorden en ten westen ervan (gelegen op lemig fijn zand). Op de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) van de Provincie Noord-Brabant zijn deze zones samengenomen tot gebieden met een hoge of middelhoge verwachting.¹⁰ Tevens maakt het plangebied volgens deze kaart deel uit van de oude dorpskern van Oirschot. Ook volgens de erfgoedkaart van de Kempen- en A2-gemeenten maakt het plangebied deel uit van de historische kern van Oirschot.¹¹

Figuur 2.4 Ligging van het plangebied op het minuutplan uit ca. 1832.¹²

Op de Archeologische Monumentenkaart staan terreinen vermeld die door de provincie en de RCE zijn geselecteerd vanwege hun archeologische waarde. Een aantal van deze terreinen heeft eveneens de status van beschermd archeologisch monument.

¹⁰ Provincie Noord-Brabant, 2011.

¹¹ SRE, 2011.

¹² Watwaswaar, 2011.

Binnen een straal van 500 meter rond het plangebied bevinden zich echter geen terreinen met een AMK-status.

Uit het Centraal Archeologisch Archief (CAA) blijkt dat binnen een straal van 500 meter rond het plangebied een aantal waarnemingen bekend zijn. Deze waarnemingen liggen voornamelijk ten oosten van het plangebied. Op ongeveer 150 m ten oosten van het plangebied zijn in de jaren '60 tijdens graafwerken "middeleeuwse bodemsporen op en rond het marktplein" aangetroffen (waarnemingsnr. 32740). Over de aard van de vondsten en graafwerken worden geen bijzonderheden vermeld. Op ca. 200 meter ten oosten van het plangebied is melding van een proefsleuf op het marktplein, die in de jaren '50 zou zijn aangelegd (waarnemingsnr. 32738). Hierbij zijn sporen uit de late middeleeuwen/nieuwe tijd, vijftiende- en zestiende-eeuws aardewerk en de uitgebroken resten van de oude kerkhofmuur uit de late middeleeuwen/nieuwe tijd aangetroffen. Op 260 meter ten oosten van het plangebied is bij restauratiewerken in Brouwerij De Zwaan een duigenput en een 7 meter diepe, gemetselde waterput aangetroffen (waarnemingsnr. 44799). Het steenformaat bedroeg 24 x 12 x 5 cm. Tevens is ook een cisterne aangetroffen, evenals een loden leiding. Tijdens de werkzaamheden is ook inheems-Romeins aardewerk aangetroffen, evenals Pingsdorf- en Elmpt-aardewerk.

Op ongeveer 150 meter ten zuidoosten van het plangebied zijn enkele vondsten gedaan met de metaaldetector tijdens de vervanging van een rioleringsbuis (waarnemingsnr. 410310). De vondsten bevonden zich in een "zwarte laag" op een diepte van 150 cm beneden maaiveld. De laag wordt in verband gebracht met een stadsbrand die in Oirschot heeft gewoed in 1566 (zie paragraaf 2.3.3.). Het ging om voornamelijk o.a. een zwaardfragment en gotische slotplaten. Op 240 meter ten zuidoosten van het plangebied wordt melding gemaakt van "middeleeuwse bodemsporen in en rond een romaans kerkje" die zijn aangetroffen in het begin van de jaren '60 (waarnemingsnr. 32741). Op ongeveer 340 meter ten oosten van het plangebied zijn tijdens proefsleuvenonderzoek vindplaatsen uit de volle middeleeuwen, late middeleeuwen en nieuwe tijd aangetroffen (waarnemingsnr. 413552). Op ca. 400 meter ten oosten van het plangebied is een boomstampput met voornamelijk vroegmiddeleeuwse vondsten aangetroffen (waarnemingsnr. 14671). Op bijna 500 meter ten oosten van het plangebied zijn tijdens een booronderzoek een aantal vondsten uit het esdek gedaan (waarnemingsnr. 403559). Ze dateren zonder uitzondering uit de late middeleeuwen of de nieuwe tijd. Tijdens proefsleuvenonderzoek, dat iets ten zuiden daarvan is uitgevoerd, zijn sporen aangetroffen van een nederzetting uit de bronstijd / ijzertijd (waarnemingsnr. 417108). Het ging om twee zespalige spiekers, een palenrij, de wandpalen van een hoofdgebouw en een aantal kuilen.

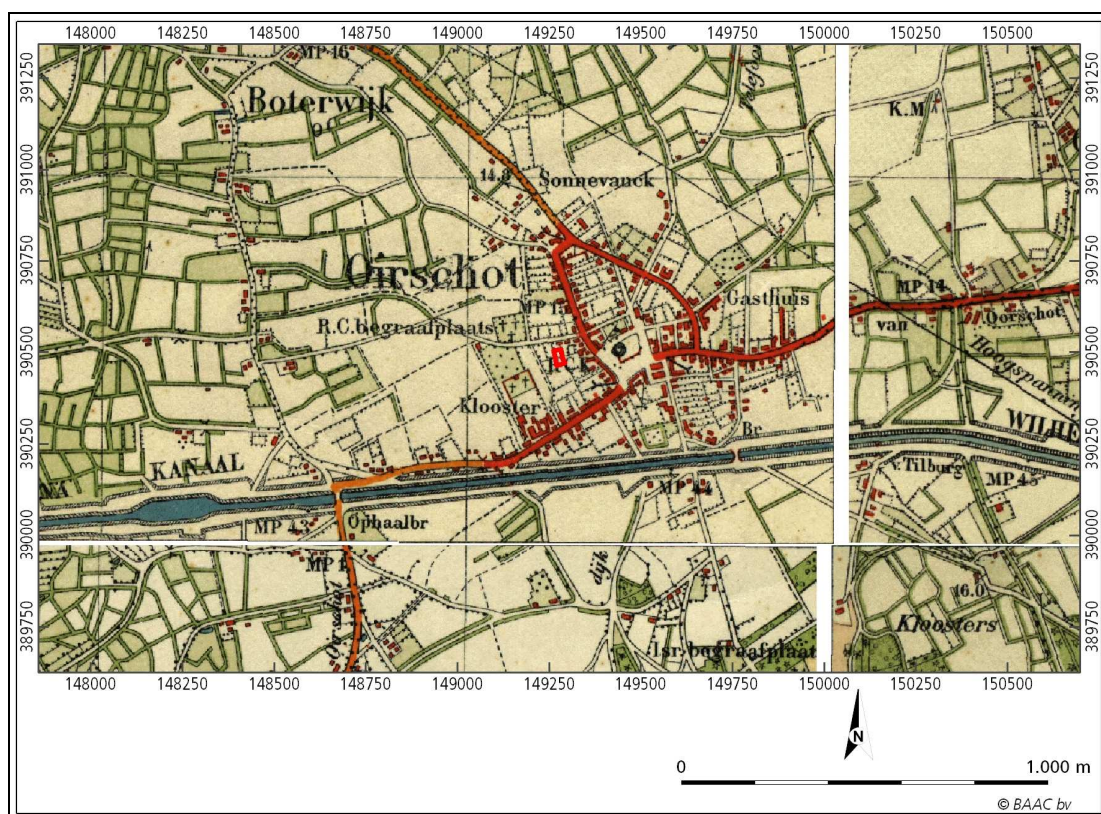
Tot slot zijn ten noordwesten van het plangebied, tijdens een veldkartering en booronderzoek in het buurtschap Boterwijk buiten de bebouwde kom van Oirschot, nog een aantal scherven laatmiddeleeuws Limburgs aardewerk aangetroffen (waarnemingsnr. 200084).

Binnen een straal van 500 meter rond het plangebied zijn een aantal onderzoeksmeldingen bekend, voor een deel betreft het boor- en proefsleufonderzoeken waarvan de resultaten hebben geleid tot archeologische

waarnemingen (zie hierboven). Direct ten zuiden van het plangebied bevindt zich echter een onderzoeksmelding die betrekking heeft op een proefsleuvenonderzoek, dat in 2011 heeft plaatsgevonden (onderzoeksmeldingsnr. 34667; zie bijlage 2). Het onderzoek heeft alleen sporen uit de nieuwe tijd opgeleverd. Het gaat om resten van tuinbouw of moestuinen, namelijk plantenbedden, en een muurfundering, behorend bij de tuin van de pastorie. Aan de hand van vondsten uit de funderingslaag van de muur, is de muur rond 1900 te dateren. De plantenbedden dateren uit de 17^e/18^e eeuw of later.¹³

2.3.3 Historie

De oude nederzetting van Oirschot vormt een droog eiland in het natte noordelijke deel van het grondgebied van de huidige gemeente Oirschot (het zuiden van de gemeente bestaat voornamelijk uit drogere heidegronden). De oudste vermelding van Oirschot stamt uit de elfde eeuw, onder de naam *Oroscoth*. Een nadere specificering wordt hier nog niet gegeven. In 1196 wordt de villa Oirschot (“... *apud villam que vocatur Orschot...*”) genoemd. Algemeen wordt aangenomen dat vanaf de twaalfde eeuw, en zeker vanaf de dertiende eeuw, dorpsvorming in de huidige kern van Oirschot heeft plaatsgevonden. Blijkens oorkonden was de zandrug bij Oirschot aan het begin van de veertiende eeuw was nog grotendeels bebost.¹⁴

Figuur 2.5 Het plangebied op de Chromotopografische kaart des Rijks van ca. 1930.¹⁵

In de middeleeuwen was in Oirschot een kapittel gevestigd, een college met elf kannuniken. In eerste instantie was dit kapittel in de Mariakerk gevestigd aan de

¹³ Corver, 2011.

¹⁴ De Bont, 1989.

¹⁵ Robas Producties, 1989.

Vrijthof, ten zuiden van de huidige Markt maar toen dit qua ruimte te beperkt werd, werd in 1268 op de huidige plaats de Sint-Petruskerk gesticht. In 1462 brandde deze kerk echter volledig af. Hierna werd de Sint-Petruskerk opnieuw opgetrokken in de stijl van de Kempische gotiek. De werkzaamheden werden voltooid in 1515. Na een aantal stadsbranden in resp. 1566 en 1623 gelastten de autoriteiten dat het terrein rond de de Sint-Petruskerk vrij moest blijven van bebouwing wegens het brandgevaar voor de kerk. Dit alles resulteerde in de vrije ligging van de kerk, die tot op de dag van vandaag gehandhaafd is gebleven.

Op historische kaarten is te zien dat het plangebied in de eerste helft van de negentiende eeuw net ten westen van de dorpskern van Oirschot lag.¹⁶ De bebouwing in de dorpskern concentreerde zich langs de Nieuwstraat en de Markt op ongeveer 100 meter ten (noord)oosten van het plangebied, en de Koestraat ten zuiden ervan. Op het minuutplan uit ca. 1832 is geen bebouwing te zien binnen de grenzen van het plangebied (zie figuur 2.5). Volgen de Onderliggende Aanwijzende Tafel zijn de percelen waarop het plangebied is gelegen (nrs. 578 en 582) in gebruik als tuin.¹⁷ Dit correspondeert met de resultaten van het proefsleuvenonderzoek dat enkele jaren gelden net ten zuiden van het plangebied uitgevoerd, waarbij in de ondergrond moesbedden uit de zeventiende eeuw werden aangetroffen (zie paragraaf 2.3.2.). Het huidige Kapelpad en de Kloosterstraat zijn in de eerste helft van de negentiende eeuw reeds als zandpad aanwezig. Ten zuiden van het plangebied, aan de Koestraat, is een pastorie gelegen.

In de jaren '30 en '40 is het plangebied nog steeds onbebouwd.¹⁸ Het plangebied lijkt op dat moment in gebruik te zijn als bouwland of (meer waarschijnlijk) als tuin. Ten zuiden van de bebouwde kom van Oirschot is tussen 1910 en 1923 het Wilhelminakanaal gegraven. Iets ten westen van het plangebied is een boomgaard en een kerkhof gelegen. Ten zuidwesten van het plangebied bevindt zich nu het Klooster Nazareth, dat in 1910 in gebruik is genomen (tegenwoordig Rijksmonument 519172).

Pas in de tweede helft van de twintigste eeuw raakte de omgeving van het plangebied geleidelijk bebouwd. De bebouwde kom van Oirschot breidt zich in deze periode langzamerhand uit in westelijke richting. In de jaren '50 komt er bebouwing ter hoogte van het huidige woonhuis op het adres Kapelpad 14, ten noorden van het plangebied.¹⁹ Vermoedelijk gaat het hier om een woonhuis. In de jaren '60 en '70 is er ook aan de Kloosterstraat bebouwing bijgekomen. Het Kapelpad en de Kloosterstraat zijn in dit stadium omgevormd tot verharde wegen i.p.v. zandpaden.²⁰ Begin jaren '80 is het plangebied tenslotte volledig omsloten door bebouwing.²¹ Ten zuiden van het plangebied is in die periode (jaren '70 of '80) een (thans gesloopt) bedrijfspand gebouwd. Het plangebied zelf is, behoudens de aanwezigheid van een stenen bijgebouw (dubbele garage) aan de noordgrens ervan (vanaf de jaren '80 op kaart), tot op heden steeds onbebouwd gebleven. Waarschijnlijk is het al die tijd in gebruik gebleven als tuin.

¹⁶ Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990.

¹⁷ Kadastrale minuut Oirschot, sectie F, blad 01, 1832.

¹⁸ Robas Producties, 1989; Pater *et al.*, 2005.

¹⁹ Topografische Kaart 1:25.000, kaartblad 51A, 1953.

²⁰ Topografische Kaart 1:25.000, kaartblad 51 A, 1963; topografische Kaart 1:25.000, kaartblad 51A, 1972.

²¹ Topografische Kaart 1:25.000, kaartblad 51 A, 1983; topografische Kaart 1:25.000, kaartblad 51 A, 1991.

2.4 Archeologische verwachting

Uit het bureauonderzoek bleek dat voor het plangebied een hoge archeologische verwachting gold. De ondergrond wordt in het plangebied gevormd door dekzand, dat tijdens het Weichselien is afgezet (Formatie van Boxtel) en waarin in theorie vondsten en sporen vanaf het midden-paleolithicum kunnen voorkomen. Het plangebied kent daarnaast ook een relatief hoge landschappelijke ligging en is gelegen op een complex van dekzandruggen met een lage grondwaterstand, waardoor het mogelijk al van oudsher een aantrekkelijke plaats voor bewoning heeft gevormd. Het plangebied ligt daarnaast ook op zeer korte afstand van de historische kern van Oirschot, en maakt er volgens de erfgoedkaart van de Kempengemeenten ook deel van uit. Op historische kaarten uit het begin van de negentiende eeuw ligt het plangebied echter net buiten de bebouwing van de toenmalige kern van Oirschot. Het plangebied was in de negentiende en de eerste helft van de twintigste eeuw in gebruik als tuin. Dit grondgebruik correspondeert met de resultaten van een proefsleuvenonderzoek dat net ten zuiden van het plangebied uitgevoerd, waarbij moesbedden werden aangetroffen. Deze zouden dateren vanaf de zeventiende eeuw. Dit neemt evenwel niet weg dat er binnen de grenzen van het plangebied in een eerder stadium wel bebouwing kan hebben gestaan, gezien de dorpskernen in de middeleeuwen een dynamischer karakter hebben vertoond dan op grond van de negentiende en twintigste-eeuwse kaarten zou kunnen worden aangenomen. Ten oosten van het plangebied dan ook zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd die een veelheid aan bewoningssporen en vondsten uit de vroege en late middeleeuwen hebben opgeleverd.

Aldus geldt een middelhoge verwachting voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen vanaf het midden-paleolithicum tot en met Romeinse periode, en een hoge verwachting voor het aantreffen van vindplaatsen uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd.

Uit het bureauonderzoek bleek dat in het plangebied hoge zwarte enkeerdgronden verwacht worden. Omdat de enkeerdgronden zijn gevormd onder hoge en droge omstandigheden en vaak gelegen zijn nabij oude nederzettingen of hoeven is de kans op het aantreffen van vindplaatsen zeer hoog. Archeologische vondsten en bewoningssporen kunnen bij een intact bodemprofiel worden verwacht aan de basis van het esdek en in de top (Ah-, E-, Bh- en Bs-horizonten) van een eventueel daar onder begraven bodemprofiel (meestal een humuspodzol). De plaggenbemesting kwam vanaf ongeveer de 15^e eeuw in zwang, zodat vooral vindplaatsen van vóór de middeleeuwen nog intact en goed geconserveerd zullen zijn. Vanwege de dikte van het esdek zullen eventuele vindplaatsen veelal nog gaaf aanwezig zijn, omdat ze door de ophoging geleidelijk buiten het bereik van het eergetouw en de keerploeg (sinds de 15^e-16^e eeuw) zijn geraakt. De oudere grondbewerking (met eergetouw) zal hooguit de bovenste 15 cm van de oude bodem hebben geroerd en dus nauwelijks verstoringen van de originele bodem hebben veroorzaakt. Eventueel mestaardewerk uit de middeleeuwen en uit recentere periode is meestal van elders aangevoerd en duidt dan geen vindplaats ter plaatse aan. Pre-middeleeuws aardewerk dat zich in (de basis van) het esdek bevindt kan door biologische activiteit en regelmatig ploegen omhoog gewerkt zijn en daardoor weer wel een aanwijzing zijn voor een vindplaats in de begraven ondergrond onder het esdek. De grondwaterstand is meestal laag en het

profiel is dus goed ontwaterd. Hierdoor zullen vooral organische resten en botmateriaal minder goed geconserveerd zijn.

3 Inventariserend Veldonderzoek

3.1 Werkwijze

Het inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd op basis van de resultaten van het bureauonderzoek. Hierbij is de tijdens het bureauonderzoek opgestelde archeologische verwachting in het veld getoetst.

Allereerst hebben waarnemingen in het plangebied plaatsgehad om de aanwezigheid van archeologische resten te kunnen beoordelen. Gezien het feit dat het plangebied is begroeid, is de vondstzichtbaarheid ter plaatse zeer gering. Een oppervlaktekartering is derhalve niet uitgevoerd.

Vanwege de hoge verwachting op het aantreffen van archeologische resten vanaf de Steentijd is een karterend booronderzoek uitgevoerd volgens standaardmethode A1 (SIKB 2006b). Hierbij wordt er van uitgegaan dat eventuele archeologische vindplaatsen zich kenmerken door de strooiing van overwegend vuursteen. Met deze methode worden gemiddeld 20 boringen per hectare verricht met een edelmanboor met diameter van 15 cm.

In het plangebied zijn zo 4 boringen geplaatst. De boringen zijn uitgevoerd tot minstens 25 cm in de onverstoorde C-horizont. De locatie van boringen is aangepast aan de geringe grootte van het plangebied; de boringen zijn zo gelijkmatig mogelijk verspreid over het plangebied.

De locaties van de boringen zijn ingemeten met GPS, waarbij de afwijking circa 2 meter bedraagt. De hoogteligging ten opzichte van NAP is uit het Actueel Hoogtebestand Nederland²² gehaald.

De bodemonsters zijn in het veld gezeefd over een zeef met maaswijdte van 3 mm. Het zeefresidu is met het oog gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren. Archeologische indicatoren kunnen aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van een archeologische vindplaats ter plaatse of in de nabijheid van de betreffende boring(en). Deze indicatoren bestaan bijvoorbeeld uit aardewerk, verbrande huttenleem, vuursteen, metaal, houtskool en al dan niet verbrand bot. Vondsten die zijn aangetroffen, werden meegenomen, schoongemaakt en gedetermineerd.

Om inzicht te krijgen in de bodemkundige en lithologische gesteldheid van de ondergrond, zijn de boringen lithologisch (volgens de NEN 5104) en bodemkundig beschreven (volgens De Bakker & Schelling 1989). Eveneens is gekeken naar de mate van intactheid van het bodemprofiel. Een nog intact bodemprofiel kan betekenen dat een eventueel aanwezige vindplaats nog gaaf en goed geconserveerd is.

Het veldonderzoek heeft plaatsgevonden 10 mei 2011. In navolgende paragrafen worden de resultaten van het veldonderzoek beschreven. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een archeologische interpretatie. De locaties van de boringen staan weergegeven op de boorpuntenkaart (bijlage 3). De boorbeschrijvingen bevinden zich in bijlage 4.

²² AHN, 2011.

3.2 Veldwaarnemingen

Beide percelen waren op het moment van het onderzoek in gebruik als achtertuin en begroeid met gazon en struikgewas. Perceel 6198 bestond voornamelijk uit gazon met een paar stoeptegels en langs de randen wat bloemperken en struikgewas. Langs de noordzijde bevond zich een stenen garage. Perceel 4721 bestond voor het grootste deel uit dichte begroeiing met bomen en struikgewas. Een aantal paden liepen door dit tuingedeelte.

Figuur 3.1 Het plangebied op foto. Bovenaan: kadastraal perceel 6198, bestaande uit gazon, struikgewas en voor een klein deel verhard; onderaan kadastraal perceel 4721, begroeid met bomen en een vrij dichte ondergroei met struikgewas (Foto's genomen door drs. N.J. Krekelbergh op 10-05-2011.)

Door de begroeiing waren aan het maaiveld geen aanwijzingen zichtbaar die zouden kunnen duiden op de aanwezigheid van archeologische resten in de bodem.

3.3 Karterend booronderzoek

3.3.1 Lithologie en bodemopbouw

In de boringen was een dik humeus dek (esdek) aanwezig met een dikte van 80-110 cm. In boring 1 bestond dit humeuze dek uit een vrij homogene laag van 90 cm bestaande uit zwak siltig, zwak humeus, matig fijn donkerbruingrijs zand. Tussen 90 en 110 cm was vervolgens een vlekkerige menglaag aanwezig met koolas, leisteen en glas als bijmenging. In boring 2 was deze vlekkerige menglaag veel dikker en bevond zij zich tussen 50 en 100 cm beneden maaiveld. Als bijmenging was hier enkel wat baksteenpuin aanwezig. In boring 3 was de bodemopbouw zeer gelijkaardig. Tussen 80 en 100 cm bevond zich in het humeuze dek opnieuw een vlekkerige menglaag met

baksteen- en houtskoolfragmenten als bijmenging. In boring 4 was het esdek slechts 80 cm dik. De vlekkerige menglaag bevond zich hier tussen 65 en 80 cm.

Onder het esdek bevond zich in alle boringen direct het onverstoorte moedermateriaal, de C-horizont. Deze bestond in alle boringen uit matig siltig, matig fijn lichtgeel zand met matig veel roestvlekken (oxidatieverschijnselen als gevolg van fluctuerend grondwater). Nergens in het plangebied werd nog een intacte Ah-, E-, B- of BC-horizont aangetroffen van het oorspronkelijke podzolprofiel (een moderpodzol of veldpodzol). Het oorspronkelijke loopvlak en de bovenste decimeters van het oorspronkelijke bodemprofiel zijn hierbij verdwenen en vermoedelijk in het esdek opgenomen.

3.3.2 Bodemverstoringen

Nergens in het plangebied werden sporen van diepe bodemverstoringen aangetroffen zoals ontgravingen, afgravingen, verstoringen veroorzaakt door funderingen of onderkeldering of ruilverkaveling en dergelijke. Wel was het oorspronkelijke podzolprofiel (een moderpodzol of veldpodzol) afgetopt tot op het moedermateriaal, de C-horizont. Nergens in het plangebied werd nog een intacte Ah-, E-, B- of BC-horizont aangetroffen. Het oorspronkelijke loopvlak en de bovenste decimeters van het oorspronkelijke bodemprofiel zijn hierbij verdwenen en vermoedelijk in het esdek opgenomen.

Aan de onderzijde van het in het plangebied aanwezige esdek bevond zich een vlekkerige menglaag, die vermoedelijk is ontstaan bij de ontginning van het plangebied als gevolg van grondverbeteringsactiviteiten. Mogelijk gaat het hier om moesbedden. Indien het daadwerkelijk moesbedden betreft, kunnen deze een deel van de ondergrond in het plangebied hebben verstoord en in de boringen een enigszins vertekend beeld geven van de werkelijke diepteligging van de C-horizont.

3.3.3 Archeologische indicatoren

In de boringen zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen die kunnen wijzen op de aanwezigheid van vindplaatsen binnen de grenzen van het plangebied.

3.5 Archeologische interpretatie

Uit het bureauonderzoek bleek dat voor het plangebied een middelhoge verwachting gold voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen vanaf het midden-paleolithicum tot en met Romeinse periode, en een hoge verwachting voor het aantreffen van vindplaatsen uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd.

Uit het veldonderzoek blijkt dat in het plangebied een intact esdek aanwezig is met een dikte van 80 tot 110 cm. Aan de basis van het esdek bevindt zich een vlekkerige menglaag die is ontstaan als gevolg van grondverbeteringsactiviteiten (mogelijk moesbedden). Hieronder bevindt zich onmiddellijk de ongeroerde C-horizont. Van het oorspronkelijke podzolprofiel werden geen horizonten aangetroffen, wat betekent dat het oorspronkelijke loopvlak en de bovenste decimeters van het natuurlijke bodemprofiel zijn verdwenen en vermoedelijk in het esdek opgenomen. De middelhoge verwachting op vindplaatsen uit de steentijd komt hierdoor te vervallen, omdat het vondstniveau voor degelijke vindplaatsen te situeren is in de bovenste horizonten van het oorspronkelijke, natuurlijke bodemprofiel.

Nergens in het plangebied werden evenwel sporen van diepe bodemverstoringen aangetroffen zoals ontgroningen, afgravingen, verstoringen veroorzaakt door funderingen of onderkeldering of ruilverkaveling en dergelijke, waardoor diepere grondsporen zoals paalgaten, kuilen en waterputten nog intact in de ondergrond aanwezig kunnen zijn. De middelhoge verwachting voor vindplaatsen vanaf de bronstijd en in het bijzonder de hoge verwachting op vindplaatsen uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd blijft als gevolg hiervan gehandhaafd. De aanwezigheid van archeologische vindplaatsen uit deze periode binnen de grenzen van het plangebied kan dan ook niet worden uitgesloten.

4 Conclusie en aanbevelingen

4.1 Conclusie

Tijdens het onderzoek dienen de volgende onderzoeksvragen uit het Plan van Aanpak²³ te worden beantwoord:

Hoe is de bodemopbouw en is deze nog intact?

Uit het veldonderzoek blijkt dat in het plangebied een intact esdek aanwezig is met een dikte van 80 tot 110 cm. Aan de basis van het esdek bevindt zich een vlekkerige menglaag die is ontstaan als gevolg van grondverbeteringsactiviteiten (mogelijk moesbedden). Hieronder bevindt zich onmiddellijk de ongeroerde C-horizont. Van het oorspronkelijke podzolprofiel werden geen horizonten aangetroffen, wat betekent dat het oorspronkelijke loopvlak en de bovenste decimeters van het natuurlijke bodemprofiel zijn verdwenen en vermoedelijk in het esdek opgenomen. De C-horizont bestond in alle boringen uit matig siltig, lichtgeel zand met roestvlekken als gevolg van fluctuerend grondwater.

Zijn in het gebied archeologische resten aanwezig?

Van een oorspronkelijke veld- of moderpodzolprofiel werden in de boringen geen horizonten aangetroffen, wat betekent dat het oorspronkelijke loopvlak en de bovenste decimeters van het natuurlijke bodemprofiel zijn verdwenen en vermoedelijk in het esdek opgenomen. De middelhoge verwachting op vindplaatsen uit de steentijd komt hierdoor te vervallen, omdat het vondstniveau voor degelijke vindplaatsen te situeren is in de bovenste horizonten van het oorspronkelijke, natuurlijke bodemprofiel. Nergens in het plangebied werden evenwel sporen van diepe bodemverstoringen aangetroffen zoals ontgravingen, afgravingen, verstoringen veroorzaakt door funderingen, onderkeldering of ruilverkaveling en dergelijke, waardoor diepere grondsporen zoals paalgaten, kuilen en waterputten nog intact in de ondergrond aanwezig kunnen zijn. De middelhoge verwachting voor vindplaatsen vanaf de bronstijd en in het bijzonder de hoge verwachting op vindplaatsen uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd blijft als gevolg hiervan gehandhaafd. De aanwezigheid van archeologische vindplaatsen uit deze periode binnen de grenzen van het plangebied kan dan ook niet worden uitgesloten.

Wat is de horizontale en verticale verspreiding van de archeologische resten?

Indien in het plangebied archeologische sporen aanwezig zijn, kunnen deze verwacht worden tussen 80 en 110 cm beneden maaiveld.

Wat is de vermoedelijke aard en datering van de archeologische resten?

De middelhoge verwachting voor vindplaatsen vanaf de bronstijd en de hoge verwachting voor vindplaatsen uit de middeleeuwen en nieuwe tijd blijft in het plangebied gehandhaafd. De middelhoge verwachting voor vindplaatsen uit de steentijden komt te vervallen.

²³ De Bondt, 2011.

In hoeverre worden de archeologische resten bedreigd door de voorgenomen ontwikkeling van het gebied?

Indien de geplande bodemingrepen zullen reiken tot het moedermateriaal (dieper dan 80 cm beneden maaiveld) zullen eventueel aanwezige archeologische resten in het plangebied onherroepelijk worden verstoord.

4.2 Aanbevelingen

Uit het archeologisch vooronderzoek blijkt dat voor het plangebied een middelhoge verwachting voor vindplaatsen vanaf de bronstijd en een hoge verwachting op vindplaatsen uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd bestaat. Teneinde de aanwezigheid van vindplaatsen in het plangebied te bevestigen dan wel uit te sluiten, en de eventueel aanwezige vindplaatsen te inventariseren, begrenzen en waarderen, wordt vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven aanbevolen. Voorafgaand aan dit proefsleuvenonderzoek dient een door het bevoegd gezag te accorderen Programma van Eisen te worden geschreven.

Bovenstaand advies vormt een zogenaamd selectieadvies. Dit betekent niet dat reeds gestart kan worden met bodemverstorende activiteiten of de daarop voorbereidende activiteiten. Het selectieadvies dient namelijk eerst beoordeeld te worden door de bevoegde overheid en leidt tot een selectiebesluit.

Geraadpleegde bronnen

Literatuur

- Bakker, H. de & J. Schelling**, 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland*. Staring Centrum, Wageningen
- Berendsen, H.J.A.**, 1998. *De vorming van het land*. Van Gorcum Assen
- Berendsen, H.J.A.**, 2000. *Landschappelijk Nederland*. Van Gorcum, Assen
- Bondt, S. de**, 2009. *Onderzoeksvoorstel – Plan van Aanpak Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek (karterende fase) plangebied Kapelpad 14 en Kloosterstraat 3 te Oirschot*. BAAC bv, Deventer
- Bont, C. de**, 1993. *'Al het merkwaardige in bonte afwisseling' Een historische geografie van Midden- en Oost-Brabant*. Stichting Brabants Heem, Waalre
- Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhof, T.E. Wong**, 2003. *De ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhoff, Groningen
- Corver, B.A.**, 2011. *Koestraat, Oirschot, gemeente Oirschot. Inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven*. B&G-rapport 1147, Noordwijk
- SIKB**, 2006a. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.1*. SIKB, Gouda
- SIKB**, 2006b. *Leidraad inventariserend veldonderzoek. Deel karterend booronderzoek*. SIKB, Gouda

Kaarten

- ANWB**, 2004. *Topografische atlas Noord-Brabant (1:25.000)*, ANWB, Den Haag
- RACM**, 2008. *Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW)*. Versie 3.0
- RACM / Provincie Noord-Brabant** 2009. *Archeologische Monumentenkaart*.
- Watwaswaar**, 2009. *Kadastrale minuutplan 1817-1832*.
- Noord-Brabant**, 2011. *Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Brabant*
- AHN**, 2011. *Actueel Hoogtebestand Nederland*. www.AHN.nl
- Kich**, 2011. *Kennisinfrastructuur Cultuurhistorie*. www.kich.nl
- Stiboka**, 1980. *Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000; 50 Oost Tilburg; 51 West Eindhoven*

Begrippenlijst

AMK	archeologische monumentenkaart
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
BAAC	Bureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en Cultuurhistorie
CAA	Centraal Archeologisch Archief
CMA	Centraal Monumentenarchief
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
IVO	Inventariserend veldonderzoek
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlands Archeologie
NAP	Normaal Amsterdams Peil
NEN	Nederlandse Norm 5104: classificatie van onverharde grondmonsters
PvE	Programma van Eisen
RACM	Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurhistorie en Monumenten
-mv	beneden maaiveld

Verklarende woordenlijst

A-horizont	Donkergekleurde bodemhorizont waarin humus door bodemdieren, planten, schimmels en bacteriën is omgezet en gemengd met de eventuele minerale delen
A/C profiel	Bodemprofiel waarin een humusrijke A-horizont direct gelegen is op het ongeroerde moedermateriaal (C-horizont).
Afzetting	Neerslag of bezinking van materiaal.
Antropogeen	Ten gevolge van menselijk handelen (door mensen gemaakt/veroorzaakt).
Archeologie	Wetenschap die zich ten doel stelt om door middel van studie van de materiële nalatenschap inzicht te verwerven in alle facetten van menselijke samenlevingen in het verleden.
Archeologisch monument	Aard, omvang en kwaliteit van deze vindplaatsen rechtvaardigen blijvend behoud uit wetenschappelijke en/of cultuurhistorische overwegingen. Al naar gelang de betekenis die aan deze aspecten wordt toegekend, verdienen deze vindplaatsen te worden geplaatst op het beschermings-programma van Rijk, provincie of gemeente. Uit dien hoofde dient daarom te worden gestreefd naar een ongestoord behoud van de daarin aanwezige archeologische sporen. Werkzaamheden gericht op het behoud zijn uiteraard toegestaan.
B-horizont	Een minerale (soms moerige) horizont in een bodem, waarin een of meer van de volgende kenmerken voorkomen: Inspoeling van kleimineralen, aluminium, ijzer of humus uit hoger liggende horizonten, al dan niet in combinatie (bijna) volledige homogenisatie met bovendien zodanige veranderingen dat: • Nieuwvorming van kleimineralen is opgetreden en/of • Aluminium en ijzer(hydro)oxiden zijn vrijgekomen, of • Een blokkige of prismatische structuur is ontstaan.
Booronderzoek	Karteringsmethode bij veldinventarisatie, gebaseerd op het verrichten van grondboringen, waarbij vooral gelet wordt op het voorkomen van archeologische indicaties zoals aardewerkfragmenten, houtskool en fosfaatconcentraties
BP	Before Present, gebruikt voor ouderdomsbepalingen op grond van het meten van de hoeveelheid radio-actieve koolstof in organisch materiaal (de C14- of 14C-methode) worden gewoonlijk opgegeven in jaren voor heden

	(=1950); jaarringen-onderzoek heeft vastgesteld dat deze dateringen af kunnen wijken van de werkelijke ouderdom.
Briklaag	Klei-inspoelingshorizont in lössleemgrond.
C-horizont	Weinig (C1) of niet (C2) door bodemprocessen veranderd sediment of eventueel verweerd vast gesteente volgend op vast gesteente. Om te worden geclassificeerd als C-horizont dient het om soortgelijk materiaal te gaan als hetgeen waarin de A- en B-horizonten zijn ontwikkeld.
Dekzand	Fijnzandige afzettingen die onder koude omstandigheden voornamelijk door windwerking ontstaan zijn; de dekzanden uit de laatste ijstijd vormen in grote delen van Nederland een 'dek'
Eburonien	Periode in het Pleistoceen, ca. 1.800.000-1.500.000 jaar geleden.
Eemien	Interglaciaal tussen <i>Saalien</i> en <i>Weichselien</i> (resp. voorlaatste en laatste glaciaal), ca. 130.000-120.000 jaar geleden.
Erosie	Verzamelnaam voor processen die het aardoppervlak aantasten en los materiaal afvoeren. Dit vindt voornamelijk plaats door wind, ijs en stromend water
Formatie	Een sedimentpakket dat qua herkomst en lithologische samenstelling een eenheid vormt.
Fluvioperiglaciale-afzettingen	Rivierafzettingen die zijn afgezet onder koude klimaatscondities
Holoceen	Jongste geologisch tijdvak (vanaf de laatste IJstijd: ca. 8800 jaar v. Chr. tot heden)
Horizont	Een qua kleur, textuur en wordingsgeschiedenis homogene bodemlaag met karakteristieke eigenschappen
Löss	Eolisch (= wind-) afzetting van zeer fijnkorrelig materiaal waarvan het overgrote deel van de korrels (60-85%) kleiner is dan 63 µm.
Nederzetting (-sterrein)	Woonplaats; de aard en samenstelling van het in het veld aangetroffen sporen en materiaal wordt geïnterpreteerd als resten van bewoning in het verleden.
Permafrost	Deel van het bodemprofiel dat permanent bevroren is.
Pleistoceen	Geologisch tijdperk dat ca. 2,3 miljoen jaar geleden begon. Gedurende deze periode waren er sterke klimaatwisselingen van gematigd warm tot zeer koud. Na de laatste IJstijd begint het Holoceen (ca. 8800 v. Chr.)
Prospectie	Systematische opsporing van archeologische waarden door middel van non-destructieve methoden en technieken
Saalien	Voorlaatste glaciaal, waarin het landijs tot in Nederland doordrong (vorming stuwwallen), ca. 200.000-130.000 jaar geleden.
Sediment	Afzetting gevormd door accumulatie van losse gesteentefragmentjes (zoals zand of klei) en eventueel delen van organismen.
Verwachtingskaart	Kaart waarop gebieden staan aangegeven met een zekere archeologische verwachting; deze verwachting is gebaseerd op een wetenschappelijk model (gebaseerd op kennis over lokatiekeuze, fysische geografie, statistische relaties, etc.).
Vindplaats	Een ruimtelijk begrensd gebied, waarbinnen zich archeologische informatie bevindt.
Weichselien	Geologische periode (laatste ijstijd, waarin het landijs Nederland niet bereikte), ca. 120.000-10.000 jaar geleden.